

GYÓGYPAEDAGOGIAI SZEMLE

Siketnémák, vakok, hülyék, gyengeelméjűek, dadogók és hebegők oktatásával foglalkozók

SZAKKÖZLÖNYE.

Előfizetési ára :	Szerkesztik és kiadják :	Megjelenik minden
Egész évre . 8 korona	NÉMETH LÁSZLÓ	hónap elsején 1 ívnyi
Fél évre . 4 „	és	terjedelemben
Negyed évre . 2 „	VÁRADI ZSIGMOND.	

Szerkesztőség és kiadóhivatal: VIII. ker. Rókk Szilárd-utca 10. szám.

A lap tartalmáért felelős: NÉMETH LÁSZLÓ.

II. évfolyam.

Budapest, 1900. május 1-én.

5. szám.

Tartalom : Kész a tantervünk : Gácsér Józseftől. — A váci intézet 100 éves jubileuma. — Statisztikai adatok a vakok és hülyék megyékszerinti elterjedéséről: Klugtól. — A kiejtésre való tanítás: Taritzky Ferencről. — Hazai hírek. — A Német birodalom nevezetesebb siketnéma intézeteiről: Váradi Zsigmondtól.

Kész a tantervünk!

A vallás- és közoktatásügyi Miniszter úr a következő 16,822. számú rendelettel hagyta jóvá a *gyógypaedagogiai tanintézetek orsz. szaktanácsa* által készített tantervet:

„A f. évi február 1-én 227. sz. a. és február 5-én 22. sz. a. kelt felterjesztéseire értesitem a szaktanácsot, hogy a siketnémák számára szolgáló tantervkészítő bizottság által m. évi szeptember 23—28.-án tartott tanácskozások folyásáról és eredményéről felvett jegyzőkönyv tartalmát jóváhagyólag tudomásul vettem.

A nevezett bizottság határozatai alapján készített tantervet és módszeres utasításokat a javasolt beosztással és a tervezeten eszközölt stylaris módosításokkal ezennel helybenhagyom. Az jóváhagyott ideiglenes tanterv az összes hazai szakiskolákban a jövő 1900—1901. tanévtől kezdve az I—V. osztályokra nézve válik kötelezővé, a VI.—VIII. osztály számára pedig oly megjegyzéssel adandó ki, hogy az anyag feldolgozásánál már a jövő tanévtől kezdve az új tanterv szelleméhez alkalmazkodjanak, úgy hogy az 1901/1902. tanévben már valamennyi osztályban az egységes tanterv alapján történhessék a tanítás.

A tan-vezérkönyvekre, valamint a növendékek nem szerinti elválasztására, végül az iparos tanoncok számára szervezendő tanfolyamok ügyében határozatomat külön előterjesztései alapján veendő a szaktanács. A tantetvnek megfelelő számú példányban való kinyomtatása iránt a szaktanács mielőbb intézkedjék.

Elvárom valamennyi — a siketnémák oktatása terén működő — tanerőtől: hogy a tantervet gondosan áttanulmányozván: teljes odaadással törekedjék, hogy a tantervben letett elvek meghozzák azt az eredményt, mely eléréndőnek van kitűzve.

A tanítóképző tanári testülete pedig tartsa kötelességének a tanterv szellemét, anyagát, irányát és beosztását, a tanfolyam-hallgatókkal kellőleg megértetni, hogy a *siketnémák* részére a kor színvonalán álló tanítónemzedék legyen nevelhető.

Az internátusok igazgató-ága pedig a tantervben kifejezett foglalkozási időt úgy ossza be, hogy a játszásra, szabad foglalkozásra stb. naponta jusson idője, szerdán és szombaton délután pedig egymás mellett 2—2 óra szabad idő jusson sétára, vagy hasonló üdítő testmozgásra. Ezen utasítások általában jelen rendeletre hivatkozással, a tanterv megküldésével kapcsolatosan az összes intézetek tudomására hozandók.

Megengedem végül, hogy a tanterv német nyelvre lefordítottván, a külföldi intézeteknek megküldessék.

A tanterv készítő bizottságnak, különösen pedig *Borbély Sándor* előadónak és *Klis Lajos* jegyzőnek, fáradságos és önzetlen működésükért ezennel elismerésemet fejezem ki.

Budapesten, 1900. április hó 7.

A miniszter helyett:

Zsilinszky,
államtitkár.

Néhány év híján majdnem száz évig kellett várakoznia a magyar siketnéma-oktatásügynek e most elkészült tantervre. Hiányát mindenki érezte, elkészítését sokan sürgették, de, hogy, hogy nem, az idő csak múlt, az egységes tanterv késett és minden év végén, a lezárolás napján újra és újra csak a megvalósítandó óhajtasok rovatába iktattatott

Történtek ugyan kísérletek a múltban egységes, állandó tanterv kidolgozása tárgyában, de azok vagy a kezdet kezdetén megakadtak, vagy pedig hiányos munkálatokat eredményeztek s így csak historiai szempontból bírnak némi értékkel.

Mindazonáltal voltak tanterveink.

A *váci intézet* az utóbbi évtizedekben, készített házi használatra tantervet s példáját követték a vidéki intézetek is. Azonban akik szigorúbb mértékkel mérik az igazságot, kénytelenek bevallani, hogy ezek a tantervek csak szükségből voltak jók. Tessék meggondolni azt, hogy pl. a váci intézet tanterve minden évben változott egy kicsit s minden igazgató változás alkalmával gyökeresen átalakult. S ha már most figyelembe vesszük azt is, hogy a váci intézetnél az utóbbi 12 év alatt éppen 5 igazgató változásra volt szükség, könnyen kiviláglik, hogy a házi használatra irt tantervek, mert oly gyakran változtattak módszert és irányt, nemhogy hasznára lettek volna oktatásügyünknek, de sőt sok tekintetben kárára voltak annak. Ki látott már olyan palotát, melynek földszintje görög, első emelet e gót, második román, harmadika reneszánsz, negyedik pedig nem tudom én miféle stílusban épült? Hát amilyen stílus van az ilyen palotának, éppen olyan stílus volt a mi tanításunknak is az utóbbi évtizedek alatt: finom vegyes. Ez kérem kiméletlen, de

való igazság, melyet, ha restellünk bevallani, nem tudjuk okát adni annak, hogy miért nem volt eredményesebb oktatásügyünk. A mult állapotoknak ily nagy vonásokban való jellemzéséből is világosan kitűnik, mennyire elodázhatatlan szükségünk volt e most megjelent tantervre

Éppen a tizenkettedik órában érkezett. Hála és tisztelet azoknak, akik nem ijedtek meg az óriási munkától, mely az eszmét valósággá tette. Én is, aki csendes, némelykor zsörtölődő szemlélője voltam e tanterv készülésének, aki annak szerkesztésében úgy szólván semmi részt nem vettem, most, — ha a tiszteletnek ezen egyszerű nyilvánítását tölem, oktatásügyünk szerény napszámosától jutalmúl fogadják: kalapot emelek mindazok előtt, akik önzetlen, fáradtságos munkálkodásukkal lehetővé tették annak elkészülését.

Teljesen ismerem azokat a nehézségeket, melyek leküzdésének árán juthattunk csak oda, hogy ezután már egységes terv szerint taníthatunk. Élénk figyelemmel kísértem a gimnáziumi és elemi iskolai tantervek megszületésének körülményeit. Mindkét iskolának voltak már tanterveik a multban is és így nem annyira újat alkotni, mint inkább a régit javítani kellett. E mellett kifejlett irodalom, megállapodott paedagogiai elvek álltak rendelkezésre. És mégis mennyi szó hangzott el, hányszor kellett összeülni a közoktatásügyi tanácsnak, hány véleményező fórumon vezették keresztül, míg végre, alig néhány paedagogusnak teljes meglegedésére, elkészültek velük.

Nekünk régi tantervünk nem volt, melyet alapúl lehetett volna venni ennek kidolgozásánál, idevágó irodalmunk is úgy szólván a semmivel egyenlő, speciális paedagogiai elveinket is lépten-nyomon kikezdi és mégis, a mozgalom megindítása után egy év és néhány hónap múlva előttünk fekszik a kész tanterv. Nagy dolog ez kérem! A szaktanács, ha megalakulása óta semmi egyébbe nem foglalkozott volna is, csupán csak azzal, hogy ezt a tantervet megcsinálja: eleget tett volna. Valóban helyes érzék kellett hozzá, észrevenni oktatásügyünk eme legnagyobb hiányát s nagy bátorság annak pótlására vállalkozni. Fényes bizonyíték ez a tanterv arra, hogy erős akarattal, szorgalommal és helyes munkafelosztással még a kivihetetlen dolog is kivihetővé válik.

Jól tudom én, hogy lesznek, sőt talán leszünk ezután sokan, a kik a kész tanterv egyik másik részének bírálgatásába bocsájtkozunk. Elmondjuk panaszainkat, hogy ezt így szerettük volna, amazt meg úgy; hogy ez a mi szerény véleményünk szerint csak így volna jó, amaz pedig csak úgy. Azután meg is okoljuk, — a hogy illik, — alaposan szerény véleményünket. Lehet, hogy némelyőnknek egyben-másban igaza is lesz, de azért sohse téveszszük szem elől, hogy: könnyű annak lóra ülni, a kinek van lova; s könnyebb valamit bírálni, mint megalkotni. Végre is semmiből egyszerre abszolút jót csinálni lehetetlenség. Aztán meg a tanterv annyira hasonlatos a „Hiszekegy“-hez, hogy „paedagogiai hiszekegy“-nek is nevezhetnők. Mert, valamint az egyes vallások alapítói pontokba foglalták azt, „a mit tudnunk és hinnünk kell, hogy üdvö-

züljünk“, akképen a paedagogusok is pontokba foglalják azokat az elveket, melyeknek követésével a gyermeket a tudás világába bevethetnek vélik. Amaz az üdvösségre, emez pedig a tudásra vezető rövidebb utat keresi. És ki mondja meg nekem, hogy hány „hiszekegy“ szerint akarnak üdvözülni az emberek!? S nem mindenki abban a boldog meggyőződésben van-e, hogy az ő „hiszekegy“-je biztosan üdvösségre vezet?

A szaktanács feltétlen biztosítékot nyújt az iránt, hogy ez a tanterv olyan jó, a milyen jó egyáltalán ez idő szerint lehet. Szerintem csak egy követelménynek kell megfelelnie s akkor betölti feladatát: legyen biztos útnmutatója a gyengébbeknek s ne kösse meg kezét az erőseknek se.

Aon reménynyel fejezem be mondani valómat, hogy minden siketnéma tanférfiú a legnagyobb örömmel fogja fogadni ezen tantervet, mert egyik leghőbb vágyának teljesülését látja benne. Őszintén óhajtom, hogy azok az eszmék, melyek ezen tantervbe le vannak rakva, termékeny talajra találjanak közöttünk s mihamarább tegyék virágzóvá hazánk siketnémáinak oktatás-ügyét.

Gácsér József.

A váci intézet 100 éves jubileuma.

Két év múlva ünnepli a siketnémák váci intézete 100 éves fennállásának örömnépét. Az intézet tanári kara, mint már e lap hasábjain egy ízben említve volt, nagyobb szabású előkészületeket tett, hogy méltó ünnepet rendezzen e nagy nap emlékére.

Még a múlt évben egy előkészítő bizottság alakult a tantestület kebelében, a mely tanulmányokat tévén, pontokba foglalta össze azokat a nevezetesebb mozzanatok, melyeket ez ünnepély programjában felvenni óhajt. Tantestületi gyűlésen azután bemutatta a bizottság tanulmánya eredményét, mit a tantestület megvitatta és kibővítve, *Ő Excellenciájához* jóváhagyás végett felterjesztett.

A napokban jött le a *Miniszter* úrnak a testület felterjesztésére vonatkozó rendelete, melyben a tantestületnek a jubileumra vonatkozó javaslatát kevés változtatással elfogadta.

Az intézet igazgatósága, hogy az érdeklődők tudomást szerezzenek az ünnepély mibenlétéről, készséggel bocsájtja közre a *Miniszter* úrhoz felterjesztett ide vonatkozó jegyzőkönyvi kivonatnak s erre vonatkozó 22582. sz. miniszteri rendeletnek hiteles másolatát.

A siketnémák váci m. kir. orsz. intézete tantestületének 1899. dec. 20.-án tartott üléséről felvett jegyzőkönyvének kivonata:

„A siketnémák váci m. kir. orsz. intézete 100.-ik éves fennállásának emlékére rendezendő ünnepély műsora és a munkabeosztás.

1. Megirandó ez alkalomra az intézet 100 éves története. — A történeti rész anyagát teszik:

a) *Cházár András* bécsi útja. A *Magyar Couirir* illető számának hasonmása stb. b) *Ferenc* császár és király adománya. c) Az intézet keletkezésének és megnyitásának módozatai. d) *Cházár András* és méltatása. e) Későbbi alaptevők, alapító levelek. f) Az intézet volt- és jelenlegi igazgatóinak, tanárainak, gondnokainak és növendékeinek névszerinti feltűntetése. g) Az intézeti épület régi és változott állapota. h) A módszer fejlődése (jelnylv). A kézimunka-oktatás különböző állapota. i) A *váci* intézet, mint anyaintézet, a többi honi siketnéma intézetek keletkezése. k) A *váci* s általában a magyar siketnéma-oktatásügy irodalma. l) *Ferenc* császár, *Cházár András*, a kultuszminiszterek, a volt igazgatók, a jelenlegi tanári testület és a növendékek arckép-csoportjai. m) Az intézet régi és új képei.

A történeti rész egybeállítására s az idevágó teendők végzésére vállalkoztak: *Borbély Sándor*, *Klis Lajos*, *Zádor Endre* és *Gácsér József*; az intézet képeinek megfestésére *Bartók Lajos* és *Mouosong Pál*; a jelnylv megmagyarázására pedig *Bogányi Gyula*.

2. Hódoló feliratot s a történetből egy diszpéldányt küldünk *Ő Felségének*. A feliratot *Borbély Sándor* igazgató készíti el.

3. *Cházár András* hamvainak Vácra hozatala és az intézet területén való eltemetése. Sírja fölé mellszobor állítása. E célból gyűjtést indítanak az összes kollegák és siketnémák között. Az önálló siketnémák feloszlott „Egyetértés” köre alapjának megszerzése. *Cházár* hamvai elhozásának kieszközlése, a gyűjtés kieszközlése, a gyűjtés vezetése és az „Egyetértés” alapjának megszerzése *Necsey Jánosra* bízott. A szobor költségvetésének beszerzését és kivitelének eszközeit *Bartók Lajos* vállalta magára.

4. Felirat intéztetik *Ő Excellenciájához*, hogy *Cházár András* nevére egy orsz. alapítványt tegyen.

5. A *váci* intézetnél működők *Cházár András* nevére egy 200 koronás alapítványt tesznek, melynek kamatai minden évben a vizsga napján az intézet legjobb és legszorgalmasabb növendékének jutalomképen kiadatnak.

6. Kiállítás rendeztetik a *váci* intézetre, a hazai siketnéma-oktatásra és *Cházár Andrára* vonatkozólag.

E rendezéssel *Klis Lajos*, *Gácsér József*, *Zádor Endre* és *Mlinkó István* bízott meg.

7. Tanártestületünk albumot ad ki az összes e téren működött és jelenleg is működő hazai kollegák arcképeivel.

Az arcképek beszerzésével *Mlinkó István* és *Szotfrid József* bízott meg.

8. Diszes emléklap szerkesztendő. Egy költő felkérendő, hogy ez alkalomra egy ódát írjon. Ennek elintézését *Bihari Károly* vállalta magára.

9. Ez alkalommal hazai siketnéma tanári kongresszus tartandó, mely alkalomból az itt végzett siketnémák is felhivatnak, hogy gyűlést tartsanak.

A kongresszus megtartási módozatainak előkészítésével *Borbély Sándor* és *Gácsér József* bízott meg.

10. Az alapítók nevei az intézetben márvány-táblán örökíttetnek meg, s az ágyak is megjelöltetnek az alapítók neveivel. E pontban foglaltak lehetőleg még a jelen iskolai évben készítenők el.

11. *Cházár András* szülőháza gyűjtés útján márványtáblával jelöletik meg. A gyűjtést egyelőre a legszűkebb körben indítjuk meg, csak, ha kellő eredményre nem vezetne, lépünk a nagy nyilvánosság elé.

A gyűjtés megindításával *Nécsey János*, s a tábla elkészítésével *Bartók Lajos* bizattak meg.

12. *Cházár András* nevére Vácon egy, a mostaninál nagyobb utca elnevezése eszközlendő ki. Ez *Borbély Sándor* igazgatóra bízott.

13. Az ünnepségekre meghívandók: Ő Felsége, a kormány, az összes hazai és külföldi siketnéma-intézetek, orsz. gyűl. képviselők, akadémia, egyetem, közművelődési egyesületek, napi sajtó, az összes alapítók jelenlegi képviselői, Vác város, *Cházár András* élő rokonai, a megyei- és városi törvényhatóságok és az intézetben végzett összes siketnémák. Ezt az igazgatóság eszközölje.

A 22.482. sz. miniszteri rendeletnek ezen jegyzőkönyvi kivonatra vonatkozó része:

„A jegyzőkönyv 5.-ik pontjára a következő észrevételeim vannak. Az intézet 100 éves fennállásának emlékére 1902-ben rendezendő jubileum eszméjét általában helyeslem, a kivétel módzataira vonatkozó határozatokat azonban csak részben találtam megvalósíthatóknak. Ugyanis a tervezetnek egészbeni megvalósítását, pénzügyi kérdések akadályozzák: másrészt ily kisebb kört érdeklő jubileumnak nagyobb ünnepély jellegét adni, a helyi viszonyokra való tekintettel nem látszik a siker érdekében levőnek. A előadottakra figyelemmel: a magam részéről az intézet történetének megírását és *jólétszi Cházár Andráson* kívül első sorban *I. Ferenc* császár és királynak az intézet alapítójának emlékszóbor emelését vélem foganatosítandónak. Ezenfelül a siketnémák oktatásának retrospectiv kiállítását gondolnám érdekesnek és alkalmoszerűnek. Ezen tervezetnek megvalósítását az intézet 5 évi javadalmából elérhető megtakarítások erejéig, anyagi támogatásban is leszek hajlandó részesíteni, ha a részletes költségeket ismerendem. Másod sorban lesznek a megtakarítható összeg által nyújtandó födözethez képest a javasolt márványtáblák az alapítók neveivel alkalmas helyen beilleszthetők. Ellenben *Cházár* hamvainak Vácra szállítása mellőzendő. A congresszus helyett díszülés tartása is elégséges volna, az idegen tanítók bevonásával. Az emléklap helyett pedig egy az intézet látképét és az ünnepély sorrendjét feltüntető programm volna kiadható. A tervezett meghívások közül, Ő Felségének, a törvényhozás tagjainak és a kormány meghívásának eszközlését, annak idején magamnak tartom fenn. Fölhívom tehát az igazgatógágot, hogy a fent előadottakra figyelemmel igyekezzék a programm redukciója mellett a megvalósíthatókat a kellő érvényre emelni s arra törekedni, hogy a külső dísz mellett az intézet tanügyi eredményei háttérbe ne szoruljanak.

Budapest, 1900. április hó 14.-én.

A miniszter helyett
Zsilinszky s. k., államtitkár.“

Statisztikai kimutatás
a vakok és hülyék megyéjszerinti elterjedéséről
 az 1890. évi népszámlálás szerint.

Sorszám	M e g y e	V a k o k			H ü l y é k		
		száma	arányzáma az özs- szes lakossághoz viszonyítva	A tankötelesek (7—18 évesek) száma	száma	arányzáma az özs- szes lakossághoz viszonyítva	A tankötelesek (7—15 évesek) száma
1	Abauj-Torna	148	0·08	16	174	0·10	32
2	Alsó-Fehér	178	0·09	20	186	0·10	34
3	Arad	326	0·09	36	368	0·11	67
4	Arva	79	0·09	9	118	0·14	22
5	Bács-Bodrog	905	0·12	101	605	0·08	111
6	Baranya	384	0·12	43	332	0·10	61
7	Bars	170	0·11	19	173	0·11	32
8	Békés	268	0·10	30	229	0·09	42
9	Bereg	131	0·07	14	223	0·12	41
10	Besztercz-Naszód...	142	0·13	16	91	0·08	16
11	Bihar	518	0·10	58	510	0·09	93
12	Borsod	206	0·09	23	136	0·06	24
13	Brassó	81	0·09	9	89	0·10	16
14	Csanád	117	0·09	13	131	0·10	24
15	Csik	153	0·13	17	204	0·18	37
16	Csongrád	317	0·12	35	240	0·08	44
17	Esztergom	71	0·09	8	98	0·12	17
18	Fejér	180	0·08	20	282	0·12	51
19	Fogaras	100	0·1	11	144	0·16	26
20	Gömör	153	0·08	17	135	0·08	24
21	Győr	134	0·11	15	243	0·22	44
22	Hajdu	250	0·13	29	185	0·09	34
23	Háromszék	224	0·12	25	229	0·12	42
24	Heves	202	0·08	23	134	0·06	24
25	Hont	138	0·11	15	116	0·09	21
26	Hunyad	296	0·11	33	654	0·24	120
27	Jász-N.-K.-Szolnok	362	0·11	41	233	0·07	1
28	Kis-Küküllő	92	0·08	10	90	0·09	15
29	Kolozs	266	0·12	29	209	0·09	38
30	Komárom	141	0·09	16	219	0·13	40
31	Krassó-Szörény	426	0·14	48	378	0·09	69
32	Liptó	84	0·11	9	57	0·07	10
33	Mármaros	182	0·07	21	345	0·13	63
34	Maros-Torda	169	0·09	19	162	0·09	29
35	Moson	60	0·07	7	280	0·33	51
36	Nagy-Küküllő	158	0·11	18	192	0·14	35

Sorszám	M e g y e	V a k o k			H ü l y é k		
		száma	arány-száma az ös- szes lakosság-hoz viszonyítva	A tankötelesek (7-18 évesek) száma	száma	arány-száma az ös- szes lakosság-hoz viszonyítva	A tankötelesek (7-15 évesek) száma
37	Nógrád	185	0·08	21	200	0·09	36
38	Nyitra	427	0·11	48	329	0·08	60
39	Pest-Pilis-S.-K.-K.	1277	0·10	183	896	0·07	164
40	Pozsony	301	0·13	33	771	0·33	141
41	Sáros	160	0·09	18	148	0·08	26
42	Somogy	323	0·09	36	283	0·08	51
43	Sopron	231	0·09	27	312	0·12	58
44	Szabolcs	184	0·07	22	186	0·07	33
45	Szatmár	302	0·09	33	274	0·08	49
46	Szeben	156	0·10	17	254	0·17	46
47	Szepes	164	0·10	18	162	0·09	29
48	Szilágy	183	0·09	21	185	0·09	33
49	Szolnok-Doboka	214	0·09	24	203	0·09	36
50	Temes	380	0·08	42	286	0·06	51
51	Tolna	227	0·09	25	288	0·11	53
52	Torda-Aranyos	162	0·11	18	150	0·09	27
53	Torontál	641	0·11	72	444	0·07	80
54	Trencsén	299	0·12	33	296	0·11	54
55	Túróczi	59	0·12	6	24	0·05	4
56	Udvarhely	166	0·15	18	153	0·14	28
57	Ugocsa	74	0·09	8	61	0·08	11
58	Ung	119	0·08	13	291	0·21	53
59	Vas	410	0·15	46	422	0·11	77
60	Veszprém	244	0·11	27	222	0·10	40
61	Zala	370	0·09	41	480	0·12	88
62	Zemplén	259	0·08	29	291	0·09	53
63	Zólyom	101	0·09	11	154	0·13	28
	Összesen	15430	0·10	1763	15908	0·105	2919
	Fiume	17	0·06	2	9	0·03	2
	Horvát-Slavon orsz.	2916	0·13	327	1705	0·08	313
	Összesen	18363	0·105	2092	17622	0·10	3234

F ü g g e l é k.

Sorszám	Törvényhatósági joggal felruházott város	V a k o k			H ü l y é k		
		száma	arány száma az özs- szes lakossághoz viszonyítva	A tankötelesek (7—18 évesek) száma	száma	arány száma az özs- szes lakossághoz viszonyítva	A tankötelesek (7—15 évesek) száma
1	Arad -----	49	0·11	5	31	0·07	5
2	Baja -----	34	0·17	4	22	0·11	4
3	Budapest -----	463	0·09	92*)	238	0·05	64*)
4	Debreczen -----	83	0·14	9	57	0·10	10
5	Győr -----	18	0·08	2	12	0·05	3
6	H.-M.-Vásárhely ---	52	0·09	6	54	0·09	10
7	Kassa -----	7	0·02	1	12	0·04	3
8	Kecskemét -----	99	0·24	11	63	0·14	12
9	Kolozsvár -----	23	0·07	3	26	0·08	5
10	Komárom -----	15	0·11	2	7	0·05	2
11	Maros-Vásárhely ---	10	0·07	1	12	0·08	3
12	Nagyvárad -----	34	0·09	4	22	0·06	4
13	Pancsova -----	29	0·16	3	6	0·03	1
14	Pécs -----	70	0·21	8	60	0·17	11
15	Pozsony -----	44	0·08	5	34	0·06	6
16	Sopron -----	8	0·03	1	8	0·03	2
17	Szabadka -----	79	0·11	9	46	0·06	8
18	Szatmár-Németi ----	33	0·15	3	22	0·10	4
19	Szeged -----	132	0·15	15	55	0·06	10
20	Székesfejérvár ----	13	0·05	2	18	0·06	3
21	Temesvár -----	37	0·09	4	32	0·08	6
22	Ujvidék -----	30	0·12	3	25	0·10	5
23	Versecz -----	34	0·16	4	12	0·05	2
24	Zombor -----	28	0·11	3	17	0·06	3

Klűg.

*) A vakok és a képezhető hülyék orsz. intézeteiben elhelyezett növendékek közül csakis a budapesti illetőségűek vannak beleszámítva.

A kiejtésre való tanítás.

Kerner J. „Die Artikulationsstufe“ című cikksorozatának szabad fordítása, mely a „Blätter für Taubstummenbildung“ 1899. évi 14, 15, 16, 17, 18, 19, 22, 23, számában jelent meg.)

(Folytatás.)

Az *n*, *N*.

Az *n* helyes szervállását már nem oly könnyű eltalálni, különösen oly gyermekeknek, a kiknek légútaik többé-kevésbbé bedugultak. Ezt a hibát azonban, mint már az *m*-nél említettett, nem lehet elég korán elhárítani. Ez is igazolja korai felléptét. (3. iránynyelv). Ha az *n*-nél könnyebb minden más hangzót előbb akarnók kifejtetni, akkor az *m* után kellene valamennyi ajakhangzónak következnie, mert a siketnémák ezeket kétségtelenül legkönnyebben tudják képezni. Csakhogy ez az eljárás ellenkezőnek az 1. s 2. iránynyelvvvel, a mennyiben ezek a leolvasásban még gyakorlatlan szemeknek nagy nehézséget okoznak; egyébként az *m-b-p-t*, mint szókezdő hangzókat nehéz egymástól megkülönböztetni. Így tehát fordított dolog volna minden könnyebb ejtésű hangzót előbb és csak ezek után a könnyebbeket kifejtetni.

A csupa nehéz szóhangok szakadatlan egymás utánja pedig fölötté kimeríti úgy a tanárt mint a növendékeket, a lankadság s kedvetlenség érzete vesz rajtuk erőt és csak gépiesen gyakorolnak minden alapos megfigyelés nélkül. A jól átgondolt tanmenetben tehát a könnyűnek gyakran kell váltakoznia a nehezebbel. Ezen kívül az legyen főfeladata az első phonetikai oktatásnak, hogy a gyermekeknek világos és biztos képzeteket nyújtson a szóhangokról. E végből azonban legkönnyebb s legcélravezetőbb módot az analogia adja kezünkbe, vagyis: ha ugyanazon hang s hangzóelemek megtartásával haladunk fokról-fokra. E szerint az *m*-ből az *n*-et s *ng*-t fejtjük ki. (Lásd a 4. s 5. iránynyelvet).

Itt kell emlékeztetnem a szíves olvasót arra a főnnebbi változtatásra, melyet a mássalhangzók sorrendjében eszközöltem s mely szerint az *m* s *n* rezonansok sorának harradik szóhangjául *ng* helyett a magyar *ny*-t tettem; míg az *ng*-t a második vagyis a *b*, *d*, *g*, vízszintes más-alhangzó-sor negyedik szóhangjaképp illesztettem be.

Az eljárás a következő. Tanár s tanítványok kimondják az *m*-et, miközben figyelmesen szemléljék utóbbiak az *ő* száját. E közben lassan át-megy az *n*-be. Az átmenet ugyanazon hangelem megtartásával történik; ennél fogva az *n* nél ép úgy, mint *m* nél a lágy légáramnak teljesen az orrjáraton kell átsikamlania, a szájcsatornában pedig teljes zárlatot kell képezni, melyet a nyelvszegély s a felső fogsor belső oldala képeznek. Ez a különbség az *m* és *n* képzése között. Csaknem megfoghatatlan, hogy a zárlatnak ily közel való továbbhelyezése következtében bár az *m*-hez hasonló, de mégis teljesen megkülönböztethető s magára álló akusztikai hatást érezzünk hallószervünkben. Hogy miben áll e jelenség lényege, azt döntsek el a physiologusok, akusztikusok, illetve physikusok.

E helyen a német szaklap szerkesztője Walther E. a következő csillag alatti megjegyzést szúrja közbe. A magyarázat egészen egyszerű; mert *m*-nél a száj rezonáló üre más, mint *n*-nél. Míg ugyanis az *m* képzésénél az ehhez szükséges levegő az ajakzárlatig nyomul előre, az *n*-nél csak a nyelvhegy s kemény ínyképezte zárlatig hatol.

Kerner ezután így folytatja tovább fejtegetéseit: Nekünk praktikusoknak elég legyen a tény, hogy maguk a siketnémák is, mielőtt megtanulták az *m*-et s *n*-et, azonnal megkülönböztetik azokat egymástól. Bár

elcserélik kezdetben az *m*-et s *b*-t, vagy az *n*-et a *d*-vel, de sohasem *m*-et az *n*-el, legyenek ezek bár hiányosan kifejtve s begyakorolva. (2. sz. 4. alapelv.)

Ha sikerül a gyermekeknek a zárlatot helyesen képezni, akkor az *n* vajmi könnyen létrejön az *m*-ből. Szellemileg normális gyermekek, kik mentek az *a*-nál s *m*-nél említett beteges állapottól, azonnal utánképezik az *n*-et. Az *n* felfogására s kimondására nézve a hallási érzetnek semmi említésre méltó szerepe sem jut. Ha azonban ez az abnormitás megvan, akkor lehetetlen az *n* zárlatát helyesen képezni. Vajmi kellemetlen dolog a szegény gyermeknek a szájniülését is elzárni akkor, midőn orrcsatornája be van dugulva. Ha azonban fel is merül ilyen eset, nem okolja ez meg azt, hogy az *n*-et hátrább helyezzük a hangzók sorrendjében. Felemlíti Kerner az ő népiskolai praxisából, hogy ott is mily nehézségeket okozott egyné mely gyermeknek az *n* kimondása. Minthogy akkor e jelenség okát feltárni még nem tudta, egyszerűen korlátoztaknak s figyelmetleneknek tartotta őket, mit neki a nyitott szájok, álmos tekintetök s tényleges figyelmetlenségek látszott igazolni. Ma — úgy mond Kerner — másképen gondolkozik. Azok a hallók is csak azért nem tudták az *n*-et létrehozni, mert nem voltak rendben beszédszerveik. E tényből azt a tanúságot vonja le, hogy az *n*-nél felmerülhető nehézségeket s akadályokat nem lehet egyéb szóhangoknak előbb való gyakorlásával megszüntetni, mert ez a baj hallóknál a beszélés megtanulásának s tudásának dacára is fennáll. (Lásd a 3. alapelvet!)

Ezen akadályokkal szemben használandó eszközök: az erős orrfúvás langyos meleg sós vízzel való öblítés és a tiszta víznek az orra való beszívása. Valaminthogy szükséges mentül gyakrabban szabad levegőn az orron való erőteljes ki- s belélekzés és a csukott szájjal való futás is. E gyakorlatokat játék alakjában is lehet intézni, a mi csak a tanár találékony-ságától függ, hogy hasznos is legyen, de fárasztó ne.

A mesterségesen létrehozandó zárlat eszköze egy kemény papirosból vágott 7—8 cm. hosszú s 2—2 5 m. széles szalag, melyet a gyermek ajkai s fogsorai közé dugunk; a papírnak a fogsorokat teljesen el kell takarnia s így teljes zárlat jön létre.

Ha nehéz felfogású a gyermek s a zárlatok helyeit nem képes optikai uton megfigyelni, simogassuk meg a nyelve szélét egy darab érdes itatópapirossal, vagy gyapjuszövettel s aztán kívánjuk meg tőle, hogy a zárlatot képezze. Majd meg egy fácskával, mely laposra van símitva, megérintjük vagy megkopogtatjuk felső fogsorát; vagy pedig hideg vízbe, avagy gyöngye ecetbe mártott szivacsos fenyű meg nyelvszegélyét s felső fogsorának belső oldalát. De nem szabad mindezen eszközöket rögtön egymásután alkalmazni.

Kifejtése után az eddig már ismert *a*, *m* és *o* szóhangokkal váltakozva kell az *n* et gyakorolni. Ezután pedig a folytatólagos, megszakítás nélküli átmenetet kell próbálni *n*-ből *m*-re, *a*-ra és *o*-ra, majd meg megfordítva *a*-ról *m*, *o* és *n* re. Ezeket a gyakorlatokat nem szabad elmulasztani, de nem kell azokat a kifogástalan sikerülésig folytatni, mert ez még csak a II. kurzus sajátképeni feladata; most azonban már előre legalább egyengetni kell az ott előforduló kapcsolatok útját.

Írás: az „*n* *N*“ betűt fel kell mutatni az első kiejtési kísérletek közben is, hogy az izommozgás és a szóhang grafikai képe mentül előbb társuljanak egymással. Ekkor még a sémán (az eddig kifejtett szóhangok betűcsoportozatában) kell az eddig tanultakat gyakorolni.

U, u.

Az *u* hangoztatásához szükséges szervállás fontosságának megértésére kell, hogy hangjának összetételét (alkotórészeit) ismerjük. Mint afféle igazi vokális hangnak, mentnek kell minden éles vagy érdes mellékzajoktól lennie, melyek könnyen hozzákapcsolódnak. Ügyeljünk tehát, hogy a hangos légáram mint *a*-nál, lágy, tiszta és meleg legyen; vagyis más szóval ugyanazzal a hangelemmel bírjon. A toldalékcso módosulása következtében, mely az *u* képzésénél végbemegy, úgy az együtthangzó szájjur, mint a mindenik vokális alapelemét kitevő zöngé felhangjai olyképen módosulnak, hogy egy egészen más, az *a*-étől teljesen elütő vokálisjelleg lesz észlelhető úgy, hogy az utóbbit tekintve az *u* erős ellentétét tünteti fel az *a* nak. Az *a* ugyanis a vokálisok között leginkább bővelkedik az együtthangzó felhangokban és resonantiájának magas hangfekvése van s azért hangzik olyan tömören, erősen s áthatóan. Az *u* ellenben legkevesebb s leggyöngébb felhangokkal bír, resonantiájának hangfekvése legmélyebb s innét van, hogy a vokálisok közül legtompább s legkevesebb csengő hangzása.

A hang tömörsége s színezete azonban a toldalékcso alakjának módosulása folytán nevezetes ingadozásoknak van alávetve, a nélkül, hogy a sajátos vokálisjellegnek lényegesen kelljen megváltoznia. Az erre tett csillag alatti megjegyzésében azt mondja Kerner, hogy erről mindenki meggyőződhetik, ha nincs is zenei hallása, ha az *o*-nál említettekhez hasonló gyakorlatokat kísérrel meg önmagán. Csak a benső figyelemnek a hangzó képzésénél végbemenő aktusra való ráirányítása a nehéz dolog; ennek megkönnyítésére fogjuk be a fülünket. Tehát fődolog a szájjureget a lehető tiszta *u*-féle színezetre hangolni. Azonban nem tartja helyesnek az *u* képzése céljából a toldalékcso számára bizonyos meghatározott szájalakulást előírni, hanem inkább a tanárnak kell a saját s növendékei számára megkeresni. (Lásd az *Organ* 1887. évi 11. és 12. számait!)

A tanítási eljárásra vonatkozólag nem hagyhatja Kerner említés nélkül azt, hogy az *u*-nál szükséges és helyes szervállás sok siketnémának nehézséget okoz és sokat követelnénk akkor, ha annak első próbálgatásához mindjárt a teljes kifejtéséig tartó begyakorlást is hozzá fűznék. A kifejtés ilyen módon nem ritkán megfosztja a gyermeket a tanulási iránti kedvtől, kimeríti az ő s a tanár erejét s lehangolja mindkettőjüket.

A jobb kezdőktől elvárható, hogy az *u*-t nehézség nélkül utánképezzék s állandóan meg is tartsák; míg a gyengébbeknél meg kell egyelőre elégednünk az úttöréssel is. De az *u*-nak naponta való ismételtetésével, valamint az által, hogy a szerválláson mindannyiszor igazítunk s ennél tovább időzünk, mint a többi vokálisnál, lassankint elérjük a kívánt tökély fokát. Meglehetünk elégedve, ha növendékeink az *u*-t a fonetikai tanmenet végén tisztán és kifogástalanul hangoztatják.

Nem lehet figyelmen kívül hagyni azt a körülményt, hogy az *u* a zöngéjének fonnebb említett összetételénél fogva nem hangozthatik oly áthatóan, mint az *a*. Mennyire vétenek azonban az ellen! Némelyek nemcsak hogy azonnal meg akarják rögzíteni, de lehető hangosan is mondatják. Hogy ezt elérhessék, szükségképen két hibába esnek: először az *u*-hoz szándékosan idegenszerű mellékzajokat vegyítenek, a mennyiben a légáramot annyira erősítik, hogy hidegen s élesen tolul ki a szűk ajaknyíláson s az ajkukat erős rezgésbe hozza, mi által az *u*-hoz *v*-szerű zaj csatlakozik s azt megerősíti. Az ajkak rezgésénél s a tenyéren élénken érezhető légáramnál fogva minden esetre ezt az *u*-t jegyzi meg magának könnyebben a siketnéma.

A másik hiba csaknem még végzetesebb. Míg az ajkakat előre csúcsosítik s azok környilását csak igen kicsire szűkítik, az alsó állat egyszerűs mind olyannyira mélyen tartják, hogy az állkapocs kinyomul s a

gyermek arca rút alakot vesz fel; vagy: jóllehet az ajkakat nem csücsösítik ki, hanem inkább (befelé) viszszahúzzák. Ekkép megbővül a szájür, minek következtében a száj resonantiája s a felhangok mélyebbre hangolódhatnak s így az *u*-jelleg előállítása lényesen meg van könnyítve amennyiben „ilyen palackalakú üregek hangja annál mélyebb, mentúl bővebb az üregük, s mentúl szűkebb a nyílásuk”. (Helmholtz, *Die Lehre von den Tonempfindungen*, 172. lap.) Csakhogy ugyanoly mértékben veszít az *u* érces hangzásából, valamint a hangzösszetételeknél szükséges kombináló — s asszociálóképességéből. Továbbá csak kevésbé kell bővülnie az ajaknyílásnak, mi a beszédszervek ezen ellentétes funkcionálásánál könnyen megeshetik s azonnal elvesz az *u*. Ugyanez áll az első hibára is. Tehát az ezen hibákon alapuló *u*-képzés elvetendő, mert ha megszokják a növénydek, nehéz őket attól elterelni.

Ha pedig valahol az *u*-nak illetén való hibás képzését jónak tartják, ennek okát abban a törekvésben keresi Kerner, hogy mentúl előbb s hosszabb fáradozás nélkül is elérhessék az *u* képzését.

A tisztán hangzó *u*-nál a két fogsor közötti ürnek az ajkakéval egyeznie kell. Nem szabad az also állat előretolni, de az ajkakat mégis előre kell csücsösíteni és kicsi, kerek nyílásra igazítani. A nyelvet le s hátra kell húzni. E célból ép oly behatásra van szükség, mint *a* és *o*-nál. Az izmok túlságos összehúzódása esetén kopogtassuk meg újjunk hegyével a gyermek állát s kulcscsontját. Mentúl nyugodtabban s természetesebben megyen végbe a toldalékcso alakulása, annál inkább nyer az *u* jóhangzás tekintetében. A felhangok erőssége mindazonáltal az egyéni különbségtől függ. A gégefő saját hangjának ereje, valamint a resonantia sem csupán a toldalékcso szerkezetéből függ, hanem egyszersmind a csontok s lágy részek anyagától, sőt az illető egyén egészségi állapotától is függővé van téve. Az erőteljes, tiszta s csengő hang mindenkor a benső erő s egészség jele.

Gyakorlás. A kifejtett *u*-t, az *a*-, *o*-, *m*- és *n*-nel váltakozva kell kimondatni; ez után a megszokítatlan átmenet *u*-ról *m*-re s *n*-re és megfordítva próbálandó.

Az *a*, *o*, *u* — *u*, *o*, *a* sorok gyakorlása. Csakhogy nem szükséges ezeket a gyermekeknek a pedantéria elvéből kifolyólag úgy nevezett „elveszithetetlen tulajdonukká” tenni mint inkább csak kísérlet tárgyát képezzék e gyakorlatok.

Írás: mint *n* *N*-nél s a többi betűknél. Mindenik új betűt csakhamar a schemán kijelölt helyére írjuk.

Taritzky Ferenc.

(Folyt. köv.)

Hazai hírek.

Lapunk jelen számát félvvel megtoldottuk.

Dr. Szabó Sándor miniszteri titkár úr külföldi útjáról — mint értesültünk — f. hó 10—12-én érkezik haza. Külföldi tanulmányútjának idejét, mely alatt *Németország* nevezetes *siketnéma*, *vak* és *hülye* intézeteit is meglátogatja, meghosszabbitotta az a körülmény, hogy a *párisi* kiállítás legnagyobb része, — mint azt a napi sajtóból is tudjuk — a kitűzött időre nem készült el. Adja Isten; hogy ügyünk fáradhatatlan vezetője, külföldön szerzett tapasztalataival

erőben és egészségben térhessen haza, hogy itthon használhasson jgyűnknek, melynek előbbre vitelében, ő is szívvel-lélekkel fáradozik.

A tanerőképzés egységesítése. A nagyméltóságú vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr elfogadván a gyógypaedagogiai intézetek országos szaktanácsának a szaktanitóképzés egységesítésére vonatkozó javaslatát, 24002. sz. alatt a következő rendeletet küldte a váci intézet igazgatójának:

„A gyógypaedagogiai szaktanitóképzés egyszerűsítése céljából a *siketnémák* váci orsz. intézetével kapcsolatos tanitóképző tanfolyamot olyképen találtam újjá szervezendőnek, hogy annak anyaga a *siketnémák* oktatására szükséges tudnivalókon felül a *vakok* és *hülyék* oktatásának eddig külön-külön tanfolyamokon előadott, de e célra külön feldolgozandó anyagával megfelelően kibővítették. E célból tehát a váci tanfolyam anyaga a következőleg módosul, illetve bővül: Tantárgyak: 1. A beszéd- és összes érzékszervek bonc és élettana 2. Tüzetes magyar nyelvtan, tekintettel a *siketnémák* gyakorlati beszédtanítására. 3. A *siketnémák* élet, lélek- és neveléstana vonatkozással a *vakokra*, *képezhető hülyékre* és *gyenge-tehetségűekre*. 4. A *siketnémák* oktatásának és irodalmának története, vonatkozással a *vakok*, *képezhető hülyék* és *gyenge-tehetségűek* oktatásának történeti fejlődésére. 5. A *siketnémák*, *vakok*, *képezhető hülyék* és *gyenge-tehetségűek* oktatásának módszertana. 6. Hangképzés és hangfejlesztés (phonetika), valamint az összes beszédhibák ismertetése és javítási módja. Az előadandó tananyag összeállítása az illető állami intézetek *igazgatóinak* s így az igazgatóságnak is, továbbá a többi *előadónak* u. m. *Klis Lajos* tanárnak és *dr. Csáky Tivadar* orvosnak feladatát fogja képezni. Fölhívom tehát az igazgatóságot, hogy a szakmájába vágó tárgyak anyagát, legkésőbb 1900. évi szeptember 1-ig bocsássa a szaktanács- előadójának rendelkezésére.“

Ezen idézett rendelettel tehát elintéztést nyert a *budapesti* és *váci* szakemberek zömének azon emlékirata, melyben a tanerőképzés egységesítésének mellőzését kérték. Mi kik az emlékirat megszerkesztésének részesei voltunk, kiket erre a *siketnémák oktatás-ügye iránt való szeretet vezérelt*, megnyugvással fogadjuk ő *Excel-lentiájának* döntését s teljes erőnkéből azon leszünk, hogy a minket közelebbről érdeklő, szívünkön, lelkünkön fekvő ügy, a *siketnémák oktatásügye*, az új korszakban minél nagyobb lendületet nyerjen. Adja Isten, hogy az ujítás ügyünk javára váljék!

Miniszeri elismerés. A vallás és közoktatásügyi miniszter — mint vezércikkünkben is olvasható — a tanterv készítő bizottságnak, de különösen *Borbély Sándor* előadónak és *Klis Lajos* jegyzőnek elismerését fejezte ki. Mi kik ismerjük azt az óriási munkát, melyet *Borbély Sándor* már a *budapesti* iskola által benyújtott tanterv készítésekor is kifejtett; de még azt is, melyet *Klis Lajossal* együtt a bizottság megállapodása után, a tanterv megszövegezése közben kifejtettek, őszinte szívből kívánunk szerencsét a miniszter elismeréséhez.

Szolgálati és fegyelmi szabályzat. A szaktanács munkásságának és mindenre kiterjedő figyelmének fényes tanújeleit adják ama rendeletek, melyeket a vallás- és közoktatásügyi *miniszter* az utóbbi időben szokottnál sokkal nagyobb számban bocsát ki. Jól-eső örömmel konstatáljuk, hogy eme rendeletekből azt a meggyőződést szereztük, hogy a szaktanács a tanulmányi ügyek mellett, ez ügyet szolgáló egyéni érdekekről sem feledkezik meg. A *Miniszter* úr ugyanis, 23.880 sz. magas rendeletével meghagyja a hazai gyógypaedagogiai intézetek igazgatóinak, hogy a *meglevő törvények és szabályoknak a gyógypaedagogiai intézményekre vonatkozó egyenes rendelkezéseit összeszedve; a más intézményeket illető törvények és szabályok felhasználható, alkalmazható részeivel kiegészítve; s ez eddigi szokást is tekintetbe véve, oly részletes és mindent felölelő szolgálati és fegyelmi szabályzatot állítsanak össze, mely a személyi és egyes gyógypaedagogiai ügyek elbírálásánál irányadóul szolgáljon.* Látható, hogy ezen rendeletnek célja oda irányul, miszerint az egyéni jogok és kötelességek körülírásával az eddigi bizonytalan állapotok megszűnjenek, hogy az önzetlen munkásnak jövője biztosítva legyen; s ezzel a rendelettel sokat hangoztatott sérelmeink orvoslására is alkalmat nyújt a *Miniszter* úr. Azt hisszük, hogy nincsen olyan egy sem kollegáink között, aki örömmel ne fogadná e rendeletet és készséggel ne nyújtana segédkezet e szabályzat elkészítésére. Mi szívesen felajánljuk lapunkat mindenkinek, hogy e felette fontos tárgyra vonatkozó nézeteit kifejtse és jövő számunkban, a magunk részéről is bővebben fogunk e kérdéssel foglalkozni.

Hymen. *Ocskó-Leholai és Bellai Hercsuth Kálmán budapesti siketnémá iskolai tanár* április hó 21.-én eljegyezte *Wittmann Ilonkát, Wittmann Nándor* szeretetre méltó bájos leányát, *Komáromban.*

Kinevezés. A val. és közokt.-ügyi *Miniszter* 22,581 sz. rendeletével a vakok oktatása terén megjelenő művek bíráló bizottsága tagjául a *képezhető hülyék* intézetébe szolgálatátételre átrendelt *Mihalik Lajos* tanár helyett — a kit ezen állás alól felmentett — *Vucskics Jánost* nevezte ki.

Új intézetek létesítése. A szaktanács új intézetek létesítésén is fáradozik. *Borbély Sándor* előadó ugyanis egy tervezetet dolgozott ki, — melyet a szaktanácsnak bemutatott s melyet a *Miniszter* úr már jóvá is hagyott, — melyben tájékozódást nyújt a hatóságoknak arra vonatkozólag, hogy miként szervezhető a *siketnémák* vagy *vakok* számára intézet. Az előadó már személyes érintkezésbe is lépett néhány nagyobb város polgármesterével egy ilyen intézet felállítása érdekében. Fáradozása, mint örömmel értesülünk, nem is maradt siker nélkül, amennyiben *Kecskemét Szeged* és *H.-M.-Vásárhely* városok hatóságai nagy hajlandóságot mutatnak egy-egy intézmény létesítésére és kilátás van arra, hogy a közel jövőben több új intézmény létesülése fogja az előadó fáradozásait koronázni.

Nécsey Jánost, a *siketnémák váci* intézetében működő kartársunkat súlyos csapás érte; édesanyja hosszas betegeskedés után elhunyt.

Gyujtó a siketnémák számára. Az az országos mozgalom, melyet a szaktanács indított pártfogoltjaink érdekében, több felé talál

könyörűletes szívekre. *Szegeden Pálfi Lipót* és neje gyufagyárosok — mint értesültünk — gyufát adtak ki a *siketnémák* javára. A gyufa-tokokon jelezve lesz, hogy az eladott gyufa árának 3%-a a siketnémák javára fordíttatik. Mi részünkről szívélyesen üdvözljük a fenti cég hasznos tettét és kérjük a t. kartárs urakat, hogy haszanak oda, miszerint ne csak a gyógypaedagogiai intézetekben, de minél szélesebb körben nyerjenek e gyufák elterjedést. Mint értesültünk a gyár 1—2 hét múlva fogja a gyufákat forgalomba bocsátani.

A 2 éves slöjd-tanfolyam, melyet a Miniszter úr Ő Nagyméltósága a gyógypaedagogiai intézetek tanerői számára rendezett a vakok orsz. intézetében, múlt hó 28.-án nyert befejezést. A tanfolyam hallgatóinak fa- és agyagmunkái április 29.-étől vannak kiállítva a tanfolyamnak a vakok intézetében levő műhelyében. A tanfolyam, melynek *Szabó Gábor* polg. isk. tanítóképző intézeti tanár volt a vezetője, 13 hallgatója volt (a vakok intézetéből 8, a siketnémák budapesti intézetéből 2 és hülyék intézetéből 3), kik nagy buzgalommal és érdeklődéssel követték a derék vezető szakavatott és élvezetes utasításait. Kedves egyénisége annyira megkedveltette őt hallgatóival, az érintkezés tanár és tanítvány között oly baráti volt, hogy most, midőn válni kénytelenek egymástól, a fájdalom őszinte érzése járja át szívüket. Ezt a fájó érzést tolmásolta *Mihalik Lajos* kartársunk azokkal a keresetlen, szép búcsúszavakkal, melyeket társai nevében intézett *Szabó* úrhoz, átnyújtván neki egyszersmind a tanítványok szerény emléktárgyát. Ezt a fájó érzést hangoztatta *Szabó* tanár úr is megható köszönő szavaiban, biztosítván tanítványait arról, hogy örökké kedves emléke marad a velük eltöltött 2 év. Bizton reméljük, hogy *Szabó Gábor* tanár úrban nem csak érdeklődőt, de nemes pártfogót is nyertünk ügyünk számára.

Bihari Károly váci siketnéma-intézeti tanárnak „**Gyakorlati hangtan, különös tekintettel a siketnémák oktatására**” című műve — mint lapunk zártakor értesültünk — most került ki sajtó alól. Lapunk jövő számában remélhetőleg bővebben foglalkozhatunk kar-kartársunk művével.

Szerkesztői üzenetek.

K. K. Kaposvárt. A beküldött szabályzatot megkaptuk. Alkalom adtán fel fogjuk használni. A *kaposvári* iskola jelenlegi vezetése igen alkalmas arra, hogy az újonnan létesítendő iskolák szervezésénél irányadóul szolgáljon.

Német Pál Kolozsvárt. Még *Kecskemétről* küldtem feleletet a kérdezett dologra. Az ötödéves korpótlék utalványozását törvény értelmében kérelmezni kell; s ha esedékessé vált, azt minden nehézség nélkül utalványozzák.

K. Gy. Budapest. A folytatásért még egy kis türelmet kérünk.

A Német birod. nevezetesebb siketnéma intézeteiről.

A drezdai intézet.

(Folytatás.)

Ez oly gazdag, hogy akármelyik középiskola megirigyelhetné. A szemléleti eszköz-zökről szólva, meg kell emlékezni a fiúk és leányok külön-külön szemléleti kertjéről. Ezekbe a legismertebb növények vannak elül-tetve és a közepén Szászország közetéből egy domb van összerakva *a természetrajz szemléltetésére*. A kertet a gyermekek maguk művelik. Az igazgató — Stötzner udvari tanácsos úr — ezt az intézet specialitásának és gyöngyének tartja és el kell ismernem, hogy ez tényleg egyedüli specialitása és gyöngye. A tanári könyvtár több ezer becsesnél-becsesebb ritka szakmunkát tartalmaz.

Az internatus berendezése szép és kényelmes. A növendékek ellátása jó. Kedélyük képzésére is nagy gondot fordítanak; minden egyes gyermek megajándékozására, illetőleg szórakoztatására 6 márka van a költségvetésben előirányozva. Általában véve a testi szükségletek szempontjából a gyermekek rendkívül kedvező helyzetben vannak; bár mondhatnám ezt a szellemi szükségletekről is. A bánásmód igazán atyai és az igazgató mintaképe a humánus atyának.

A növendékek feletti felügyeletet a segédtanárok és a tanítónők végzik. A rendes tanárok csak vasárnaponként inspektiónak felváltva.

A tanárok helyzete itt oly fényes, mint sehol egész Németországban. A r. tanárok kezdő fizetése 2000, végső fizetése pedig 4500 márka és 400 márka ötödéves pótlék. Megjegyzem, hogy a 21 tanár közül egyetlen egynek sincs képesítése.

A taneredményről szólva nem szándékozom bővebben kiterjeszkedni az egyes osztályokban szerzett tapasztalataimra, hanem csak az igazgató paedagogiai elveiből bátorkodom mutatóni azt a néhányat híven reprodukálni, melyet részben tőle magától hallottam, részben pedig a szerzett tapasztalatokból szűrtem le; ezekből teljesen tisztába jövünk az eredményt illetőleg.

1. Az articulatorikus osztályokba a legfiatalabb tanérok alkalmazandók, mivel az idősebb tanárokat ez a nehéz munka nagyon kimerítené és ez a humanismussal homlokegyenest ellenkezik. És az udvari tanácsos úr következetes: a három első évfolyamba alig félév óta működő három kezdő segédtanítót állított...

2. A-b osztályok tanulói nem taníthatók tisztán a hangos beszéd útján; ezeknek mesterséges jelek közvetítésével adható csak be a sok tudomány. A tanár urak természetesen respektálják az igazgatónak ez elvét, sőt annyira kedveskednek neki, hogy még a jó a osztályokban is a vegyes módszer szerint folyik a tanítás. A vasárnapi istenítiszteletet is jelyelven tartják. A hatás természetesen nem marad el. Az igazgató úr be akarván mutatni a növendékek nagy tudását, egy VIII. évfolyambeli gyermeknek vagy 10-szer parancsolta: Schliesse das Fenster! Természetes, hogy nem tudta leolvasni.

3. A rajz és kézimunka tanítására siketnémák alkalmazandók. Úgy látszik, ezt az elvét nem valósíthatja meg az igazgató teljesen, mert eddig csak 1 siketnéma rajztanárt és egy siketnéma kézi-

munka-tanítónőt tudott szerezni és így a felső osztályokban intézeti r. tanárral kell a rajzot taníttatnia.

4. A műhelyekben — hol a növendékek a szabóságot és vargaságot tanulják — szintén siketnémák alkalmazandók mesterekül.

5. Az agyagmintázást tanítani haszontalan dolog, mert a siketnémából nem művészt, hanem szabót és cipészt **kell** nevelni. Persze ilyen intellectualis képzés mellett még a cipészséghez kellő intelligentiára sem tehetnek szert a növendékek.

Midőn végül felemlítem még, hogy az I. évfolyam fiú növendékei szabad idejükben egy *siketnéma* tanítónő vezetése alatt *kötéssel* foglalkoznak, a nagy fiúk pedig 3 siketnéma segédétől taníttatnak cipőfoltozásra, tiszta képet nyerhetünk e dúsan dotált — jobb sorsra érdemes — intézetben élő **tiszta német tanmódszerről**.

A plaueni előkészítő iskola.

Boldog szász siketnémák! Míg másutt, pld. nálunk is örömmest megelégednénk azzal, ha siketnémáinknak csak kis részét 6 évi képzésben tudnók is részesíteni, addig ők a rendes 8 évi képzésen kívül még 2 évi előkészítő oktatásban részesülnek. E pazar nagylelkűség hallatára akaratlanul is hálásan gondolunk azokra a nemes emberbarátokra, kik ily fejedelmileg gondoskodnak a szerencsétlenekekről.

Az iskola, mely 1872-ben alapítottott, Plauenben — Drezda egy mellékvárosában — van. Jelenleg 3 osztálya van 35 növendékkal és 4 tanerővel. A növendékek mind internáltak. Az iskola évi budgetje 29,000 M. Az intézet Stötzner igazgató fenhatósága alatt áll, de külön vezetője van Zeller személyében, ki a kis internátusnak valóságos fejedelme. Az iskola igen helyes intenciókból létesült; célja volna a 6 éves gyermekeket rendre szoktatni, szemeiket és kezeiket ügyesíteni. De ez csak a teoriában van így; a prakszisban alaposan előkészítik szegénykéket, a mennyiben itt vetik meg alapját a drezdai főintézetben élő jelnelvnek. Az első évfolyamot egy gyermekkertésznő vezeti, ki lélegzési gyakorlatokat, különféle szájjállásokat, a 20-ig terjedő számfogalmakat tanítja a kicsikének. A kéz ügyesítésére Fröbel féle papír és szilánk munkát végeznek. A II. évfolyamban kezdődik a tulajdonképeni articulatio. Nemcsak a hangokat, hanem nagyszámú szót, sőt mondatokat is tanítanak nekik s csodálatos, hogy a főintézet eredménye még sem áll messze a 0-tól. Én azt hiszem, hogy nemcsak a főintézetben rejlik a hiba.

Drezdának egy harmadik gyönyörű humánus intézménye a *felnőtt siketnéma leányok azyuma*, mely a Chemnitz-Strassen nem messze az intézettől van. Az asyllum lakói fehervarrással foglalkoznak. Keresményükből fedeztetnek az ellátási költségek és a ruházatot; sőt egy részét ki is kapják és szabadon rendelkezhetnek fölötte. Munkával rendesen az udvar látja el az asyllumot.

Valóban páratlan a maga nemében, a mit a szász kormány

szerencsétlenségeiért tesz. Fejedelmi bőkezűséggel osztogatja a jótéteményeket. A tanároknak teljesen független állást, posztit és jólétet biztosít, mindennel rendelkeznek tehát, a mi a lelkes munkálkodás előfeltétele. És mégis, mintha lidércnyomástól szabadultam volna meg, midőn — másutt örömmel — itt azonban kötelességszerűleg teljesített feladatomat befejeztem.

VIII. A lipcsei intézet.

A lipcsei intézet alapításának története ismeretes minden szakember előtt. Szászország jótékonyságának e templomában jelenleg 153 növendék van, kik közül 130 internált és 23 bejáró. Az intézet a Thalstrasseban szép tágas saroképületben van, melynek berendezése igen szép és célszerű.

Az intézet előtt alapítójának: Heinicke Sámuelnek nem éppen szépnek mondható mellszobbra áll.

A tanítási kurzus 8 éves. Előkészítő iskolája nincs. A I. évfolyam tanára arról panaszkodott, hogy évközben is hoznak gyermekeket, kik az előmenetelt megnehezítik. Drezdában is hallottam ily panaszt. Az intézet belső berendezése hasonló a drezdai intézetéhez. A felügyeletet 2 alkalmazott felügyelő teljesíti a tanárok felügyelete és felelőssége mellett. A tanítási eredményt illetőleg az alsó osztályok nagyon gyengék, a felsők közepesek. Az alsó osztályokban öreg tanárok tanítanak, kik mellőztetésnek tekintvén *Voigt Róbert* fiatalabb kartársuknak igazgatóvá történt kinevezését, nem igen hajlandók a már modernizáltabb igazgató modernebb irányát elfogadni és követni. Az igazgató pedig fenakarván tartani a kartársi jó viszonyt, nem mer a darázsfészekbe nyúlni, hanem — legalább látszólag — nyugodtan várja be az események fejlődését. Dicséretére legyen mondva, a tanári kar fiatalabb része teljesen asszimilálódik az ő helyes pædagogiai elveihez és ő reméli, hogy rövid idő múlva szebb eredményeket tud majd felmutatni. A tanárok nagyobb része egyetemi képzettségű és igen szépen teljesíti kötelességét.

A kiejtés az alsó osztályokban gyenge. A felsők némelyikében elég szép. A szemléltetés elvét — bár bő tanszergyűjtemény fölött rendelkeznek — nem minden osztályban respektálják. Míg az I. évfolyamban a fület képen és nem a gyermek fülén szemléltette egy 40 év óta működő tanár, addig a felső VII. évfolyamban a zöldbabot természetben mutatta be dr. *Wiegner* kollega.

A gyermekek itt is tehetség szerint vannak csoportosítva, sőt 2 osztályban csupán hallással bíró növendékeket osztottak be, kiknek kiejtése természetesen jobb, mint a többié, de jobb volna természetesen oly tanár vezetése alatt, mint az itteni, még akkor is, ha tők-siketek volnának. *A tanár folyton hangosan beszél, hogy növendékeinek hallási maradványát minél jobban értékesítse.* Ez — szerény véleményem szerint — *a legjobb hallási gyakorlat*

Kísérlet tétetik ezen kívül *Göpfertnek* a múlt évben oly sokat emlegetett és megvitatott új irányú módszerével is. Legnagyobb

sajnálatomra nem hospitálhattam Göpfert osztályában, mert sétálni vezette volt növendékeit.

A növendékekkel való bánásmód kitünő. A tanhelyiségek és az internátusi helyiségek egytől egyig mintaszerűek. Az intézetben példás rend és tisztaság uralkodik. A testi nevelésre ott is nagy gondot fordítanak. A torna-terem külön — a főépülettel zárt folyosóval összekötött — épületben van. Az intézetet nagy kert környékezi, melynek előrsze iskolai szemléltetési kert; ezt a gyermekek tartoznak ápolni.

A tanárok továbbképzésére gyönyörű könyvtár szolgál, melyben a legritkább művek foglaltatnak. Ez intézetben van a siketnéma-oktatásügy múzeuma, mely még igen kezdetleges állapotban van. Kellemesen lepett meg az itt őrzött magyar felírású nemzeti-színű szalaggal ékesített babérkoszorú, melyet 1897-ben a magyar siketnéma tanárok nevében Heinicke szobrára tettek le a drezdai kongresszuson részt vett magyar kartársak.

Az intézet általában azt a benyomást tette reám, hogy nagy harcok dúlnak benne a régi tradíciók és az új tanítási irány követői között, de az utóbbi irány harcosai, kiknek vezére a képzett és nemes gondolkodású igazgató, győztesekként fognak előbb-utóbb kikerülni az igazságos ügyért folytatott küzdelemből. Mindenesetre sajnos és jellemző, hogy Heinicke hagyatékáért 121 évvel halála után ily ádáz harcot kell vívni.

IX. A hallei intézet.

Poroszország Szász tartományában 5 siketnéma intézet van, melyek között az erfurti és halberstadti vegyes-externatus és internátus; a hallei, az osterburgi és a weissenfelsi pedig tiszta externátusok. Halleba 2 okból vonzódtam; nevezetesen, mivel az itteni intézet 57 növendéket számláló tiszta externátus és kíváncsi voltam a növendékek mikénti elhelyezésére ily nagy 125'000 lakósu városban; továbbá Hill híres kommentátorának Köbrich-nek hagyatékát voltam kíváncsi látni. Köbrich a múlt nyáron élete virágában költözött el az élők sorából. Utóda az oszterburgi iskola igazgatója Franke Karl lett, ki úgylátszik méltó Köbrich helyére.

A hallei intézetet 1835-ben alapította Rode, de később átvette tőle a tartomány.

Az intézet a város északi végén a Jäger-Platzon igen szép fasorban van, de helyiségei igen nyomorúságos állapotban vannak. Folyosói szűkek, barátságtalanok, falépcsői oly vészesen ropognak a járó lábai alatt, hogy az embernek minden haja szála égnek mered. A tanszobák elég nagyok ugyan, de alacsonyak és gyér világosságúak. Az igazgató reméli, hogy a közel jövőben új helyiséget nyerend az iskola.

A hallei intézet mint már fentebb említém, tiszta externátus, melyben a hallei kerület siketnémái találnak elhelyezést. Egy gyermekért fizetendő ellátási és tanítási díj Szász tartományi gyermek

után 216 M. A pusztán iskolapénz Szász tartományiért 60 M., más tartományiért 72 M. A gyermekek elhelyezéséről az igazgató gondoskodik, ki gyermekenként és évenként utólagos havi részletekben 162 M., (97 frt. 20 krt.) fizet, a mi tekintve, hogy Halle nagy provincia város, a mely sok tekintetben drágább a nagy székvárosoknál, nagyon olcsó. Ennek dacára nagyon sok jó család van az igazgatónál előjegyezve, kiknek nem jutott már gyermek. Ottlétem alkalmával szintén jelentkezett egy úrinő, a ki kért az igazgatótól ellátandó gyermeket. Az igazgató — ki Oszterburghban is externátust vezetett és így gyakorlati ember e téren — azt állítja, hogy az intelligens és jobbakkal nevezett családok nem a legjobb nevelő családok. Ezek ellen rendesen több a panasz, mint a közönséges mesteremberek ellen. Megjegyzésre méltó, hogy egy családhoz 5—6 gyermeket is adnak.

Az intézet a szülőket és ápolószülőket nyomtatványban felhívja, hogy engedjenek a gyermekeknek feladataik elvégzésére naponta $\frac{1}{2}$, 1, illetőleg $1\frac{1}{2}$ órai időt és helyet. Ezenkívül az iránt is intézkedik, hogy a gyermekek tartózkodási helye és fekvő helye milyen és hol legyen; élelmezésükről, testi ápolásukról valamint ruházatukról és nevelésükről is gondoskodik egy kiadott szabállyal.

Hogy meggyőződjének arról, vajjon az intézet fenti szabályzatának érvény szereztek-e, minden hóban 1 tanár látogatást tesz a gyermekeknél és a szemle-útján szerzett tapasztalait egy arra a célra szolgáló könyvbe beírja.

A kurzus 8 éves. A jelen tanévben újítást hoztak be. U. i. Lehetővé akarván tenni a növendékeknek tehetség szerint való szétválasztását, ez idén itt nem volt felvétel. Ellenben Weissenfelsben 2 VIII. (I. évf.) osztályt vettek fel; ezek növendékei aztán *a* és *b* osztályokba soroztatnak. Jövőre Halleban vesznek fel 2 osztályt, hogy itt is tehetségük szerint osztályozhatók legyenek a növendékek és ily módon oldják meg e fontos paedagógiai kérdést. Minthogy a 2 intézet csupán $\frac{1}{2}$ óránnyira van egymástól, e megoldási mód nem okoz nehézségeket.

Áttérve a tanítás eredményére, már előre is jelezhetem, hogy a 2 Szász királysági kolosszus után valóságos oázisként hatott reám ez az externátusi friss, pezsgő élet. A nagy internatusok növendékein bizonyos feszültség és levertség észlelhető, a mi reám mindig depresszív hatással bír; ellenben az externatus növendékei között mindig elragad azok jó kedélye.

Az első órát az igazgatónak I. azaz legfelső osztályában töltöttem. Hittan volt épen és Franke úr gyönyörű tanítást produkált. A növendékek szókinccse bámulatos és kiejtésük gyönyörű. Ezeket bátran ki lehet majd húsvétkor az életbe bocsájtani; megállják majd ott helyüket.

A többi osztályban is nagyon szép tanításoknak voltam tanúja. Itt is többé-kevésbé szép a kiejtés és a szókinccs. Szóval

meglátszik, hogy a növendékek sorsa hivatásuk magaslatán álló komoly, szakképzett és képesített emberek kezeibe van letéve.

A tanítás egy — a Szász tartományban kötelezővé tett — tanterv szerint folyik. E tantervet *Köbrich* készítette, a tartományi főnök megbízásából. A tanterv keretén belül, mindenki tetszése szerint kezelheti a tanítási anyagot. Az egyik osztályban (IV. évf.) pl. teljesen a *Hill*-féle tanítási elvek szerint folyt a szemléleti nyelvoktatás; a másokban (III. évf.) pedig a modern irányú alkalomszerű társalgási alapon. A könyvről beszéltek itt. Kiindulási pontul azon könyvek szolgáltak, melyeket az osztályfőnök az igazgatótól kapott a gyermek közt való szétosztás végett. A tanítás így folyt: *Simon* úrnak egy csomó könyve van. A könyvek ujak. *Franke* úr adja *Simon* úrnak. Azt kértem *Simon* úrtól: számtani könyvek ezek? *Simon* úr azt feleli: igen. Szeretnék egy új számtani könyvet! Így szólok *Simon* úrhoz: Kérem, adjon nekem egy új számtani könyvet! *Simon* úr azt feleli: Ma még nem, majd később. Előbb a nevemet akarja beleírni.

A számtan tanításnál is lényeges javulást észleltem itt.

Általában véve a tanítási eljárás igen szép és szemléleti. Kár, hogy az intézet nagyon szegény szemléleti eszközökben. Most már javul e tekintetben a helyzet, a mennyiben beszerzik „*Eichler Stoffsammlung*”-ját, mely igen szép és jó természetes szemléleti eszközöket tartalmaz.

A technikai tárgyak (rajz, női kézimunka) nem elégitettek ki. A rajzolást heti 2—2 órában fiuk, lányok külön tanulják. Női kézimunkára is 2 órát fordítanak. Vizsgát nem tartanak.

Hallási gyakorlatokkal régebben kísérletet tettek, de megszüntették őket, mivel nem tapasztaltak kellő eredményt. Most majd privát oktatás alakjában újra kísérletet tesznek oly növendékekkel, kik fizetni tudnak.

Az intézetnél állandó orvos van alkalmazva, ki $\frac{1}{4}$ évenként minden gyermeket megvizsgál. Ezért 3 M. tiszteletdíjat kap gyermekenkint.

Továbbképző tanfolyamot most készítenek elő.

Az elbocsájtott növendékek annyiban maradnak érintkezésben az intézettel, hogy havonként istentiszteleteket tartanak számukra az intézetben. Ezenkívül minden évben van az úgynevezett *Kirchfest*, melyen az egész környék siketnémái részt vesznek; ekkor nagy istentiszteletet tartanak.

X. A weissenfelsi intézet.

Kedden reggel 7-kor érkeztünk a halhatatlan nagymesternek: *Hill*nek működési helyére. Ha megérte volna!! Valóságos palotát emeltek az ő dédelgetett véenceinek! Neki mily nyomorúságos viszonyok között kellett oly hosszú ideig dolgoznia. Mennyit kellett kunyorálnia, hogy halála után 26 évvel végre méltó hajlékba

jusson híres iskolája. A vasúti állomástól azonnal az intézetbe siettem, mivel sejtettem, hogy itt is, mint Halleban, reggel 7-kor kezdődik a tanítás. És csakugyan. Oda érve, a gyermekek az udvaron sorban állottak már, hogy egy *tanulmányi kirándulásra* induljanak.

Kissé megzavarta e kirándulás előre megállapított úti programomat, de örültem, hogy részt vehetek egy tanulmányi kiránduláson is. Elindultam tehát én is az igazgató engedelmével és egy félórai megszakítással délután 1 óráig gyalogoltunk egyfolytában. Megjegyzem, hogy az alsó osztályok külön csoportba voltak sorolva és rövidebb úton mentek a közös találkozó helyre, a „Neue Welt“-be. A kicsinyek bámulatos kitartással és vidáman társalogva tették meg ez óriási utat. Az úton, hol itt, hol amott meg-megálltak és felvilágosítást kértek majd egy mezei virágról, majd meg más eseményről. A kirándulás nemcsak tanulságos, de szórakoztató és kedélyképző is volt, de meg kell vallanom, hogy igen kifárasztott még engem is, hát még azt a sok apróságot.

A másik napot az iskola megtekintésére fordítottam. Az intézet a „Langendorfer Weg“-on igen nagy telken épült új épület, mely a modern paedagogia és hygienia minden követelményének megfelel. Iskola-szobái rendkívül tágasak és világosak. A tantermek belső berendezése olyan, mint a már több intézetnél ismertetett berendezés. Iskola-udvara gyönyörű. Elöl óriási játszótér, mellette az igazgató, a tanárok és az iskola-szolga kertjei; ezek végében van az új torna-pavillon. Ennek mögötte pedig óriási kiterjedésű játéktér van, melyen a gyermekek szisztematikus játékokban taníttatnak. Administrationális tekintetben az iskola hasonló a *halleihez*.

Említésre méltónak tartom azt a szerződést, a melyet Gotha és Anhalt 10 évi időtartamra kötöttek a Szász tartománynyal siketnémák ellátására vonatkozólag. E szerződés értelmében a tartomány köteles a nevezett államok siketnémáit egyenkint 360 márka évi díjért ellátni és taníttatni.

Ez az iskola is externátus. Növendékeinek száma 86. A tanítási kurzus 8 éves. Mint már hallei intézet leírásánál említettem, ez iskolai évben 2 első évfolyamot vettek fel, hogy a növendékeket tehetség szerint osztályozhassák.

A tanítási eljárás természetszerűen Hill eszméi szerint folyik. Voigt ugyanis tanítványa és nagy tisztelője volt nagy elődjének és az intézet mostani igazgatója — Jarand Henrik — *Köbrich, Hill* törhetlen híve és kommentátora, alatt dolgozott éveken át és így ugyancsak a nagy *Hill* szellemében vezeti tovább az intézetet. Hogy a reformator elvei még most sem avultak el, megmutatta *Brohmer* kollega, a II. évfolyam vezetője, ki oly gyönyörű szemléleti oktatási tanítást rögtönzött, melyhez hasonlót keveset láttam. Ily elegáns nyugalommal és körültekintéssel dolgozhatott nagymesterünk is, ki tanítómestere volt a jelen összes siketnéma tanítóinak. Hogy a II. évfolyam szókinsét és beszédkézségét illusztráljam, álljon itt a félórai tanítási anyag: Az óra elején phoneticai gyakorlatokat tartanak. Tan.: Max gyere ide! Hozz egy szék! Ül le! Most a tanár ter-

mészetes jellel mutatja a kabát levetését, mire a növendék így szól: Vessd le a kabátodat! Tan.: Feltudod-e ezt írni? Növ.: Igen feltudom írni. Tan.: Felírhatja. A gyermek gyönyörűen ír vonalozatlan táblára; ez mutatja, hogy nagy szerepet juttatnak az írásnak, mint az anyag megszilárdítása eszközének.

Ez alatt elmondhatja a mondatot karban és egyenkint. Most a gyermek leveti a kabátját és közben így szól: „Levetem a kabátomat.“ Tan.: Feltudod ezt írni? Növ.: Igen, feltudom írni. Tan.: Kérdezz! Növ.: Mi ez? Egy másik növendék felel osztálytársának a kérdésére: Ez kabát. Tan.: Minő? Növ.: Kék. Tan.: Kérdezz! Növ. egy másiktól kérdi: Minő a kabát (Wie sieht die Jacke aus)? Növ.: A kabát kék. A te kabátod kék. Az én (te, ő) kabátom is kék. Az osztályban a jóságos bánásmód dacára szigorú rend és fegyelem uralkodik. De nemcsak ez osztályban, hanem másutt is láttam igen szép tanításokat. Mindenütt azt a benyomást nyertem, hogy szorgalmasan dolgoznak. A tanári testület legnagyobb része rendkívül nagy szakműveltséggel bír. Az intézet 2 segédtanára is páratlan kedvvel és szeretettel szentelik magukat az intézet ügyeinek és méltó kartársaivá lesznek a többinek.

A weissenfelsi elemi tanítóképző intézet növendékeinek az igazgató heti több órában tart előadásokat és felváltva más-más osztályban hospitálnak, hogy a gyakorlati tanítás terén is szerezenek egy kis tájékozottságot.

Tanúja voltam az intézetben folyó hallási gyakorlatoknak is. Az intézet volt igazgatója Voigt u. i. nagy híve volt a hallási gyakorlatoknak és 1895. óta tartanak ily gyakorlatokat. A bemutatott 5 növendék közül állítólag eredetileg 4 növendéknek vocalis hallása volt és most mondathallása van, 1 pedig teljesen siket volt és most vocalis hallása van. Én reám a növendékek azt a benyomást tették, hogy valamennyinek eredetileg is ugyanily jó volt a hallása, csak nem volt mit hallaniok. Nagy szókincs elsajátítása közben a psychikus hallásuk javúlhatott, de nem a physikai. A hallási gyakorlatokról táplált szerény véleményemet különben más helyütt bátoriskodom majd bővebben kifejteni.

XI. Az erfurti intézet.

Ez az intézet azért érdekelt, mert a Szász tartomány tanítóképzésének a székhelye. U. i. azt hittem, hogy ez tényleges és rendszeres tanítóképző, nagyszámú hospitánssal. Tényleg azonban nincs így, hanem egyszer évente összeül a minisztertől kinevezett vizsgáló-bizottság és megvizsgálja a Szász tartományi intézetek valamelyikében működő jelölteket. Az erfurti tanítóképző és papnevelő intézet növendékei is tájékozást nyernek az intézetben a siketnémák oktatásáról. A papnövendékek u. i. csak úgy nyernek állást, ha kitudják mutatni, hogy valamely tanítóképzőben hospitáltak bizonyos ideig. Siketnéma intézetben való hospitálás előnyű szolgál.

(Folyt. köv.)